

Ольга Линтвар, Любов Гастиницкова
м. Київ, Україна

Відтворення неологізмів у романі О.С. Забужко «Музей покинутих секретів» в англійському перекладі

In this article we focus our attention on one of the best postmodern Ukrainian novels authored by O. Zabuzhko – “The Museum of Abandoned Secrets” and its English translation done by N. Shevchuk-Murray. In particular, the research priority is given to the author’s neologisms, which are often regarded as occasionalisms, and their English translations. The language of the novel under research proves to be colourful, multifaceted and emotionally saturated, which has found its reflection in adequate English translation. Thus, it was revealed that there are different ways of adjectives-occasionalisms formation in the novel, for instance: two stems of adjectives, connected with suffix -o-, stems of nouns and adjectives with suffixal connection, two adjectives compound word formation, adverb plus adjective/participle word formation model. Occasionalisms in the English translation were properly rendered either by following the author’s strategy or by using a closer to the English reader variant, simplifying the form but preserving the sense and connotation of the source text.

Keywords: occasionalisms, author’s neologisms, stem formation, descriptive translation, adding, expressive means.

Роман О. Забужко «Музей покинутих секретів» є одним з найвидатніших творів української літератури доби незалежності, він видається таким собі сучасним епосом сучасної України. Лінгвостилістичні засоби різних мовних рівнів, присутні у романі, спрямовані на емоційний вплив на читача, формування його ставлення до подій, описаних у ньому. До того ж, «Музей...» характеризується високим рівнем часової і національної обумовленості, відображає особливості українського народу. Багатоплановість, образність, сюжет, виклад, наявність значної кількості лінгвостилістичних засобів – усе це робить роман надзвичайно реалістичним та «живим». До слова, швейцарське видання *Tages Anzeiger* включило «Музей покинутих секретів», “The Museum of Abandoned Secrets” в англійському перекладі (переклала Н. Шевчук-Мюррей). до списку 20 найкращих романів 21 століття.

Мова роману цікава, вона виразно експериментальна, місцями археологічна, діалектна, сленгова і навіть суржикова. Це, своєю чергою, зробило текст об’ємнішим і багатоплановішим.

У романі О. Забужко «Музей покинутих секретів» спостерігаємо велику кількість індивідуально-авторських новотворів, що відображають світосприйняття письменниці, її суспільну та громадянську позицію, оцінку реалій новколишньої дійсності, та для створення яких авторка використовує всі потенції українського словотвору. У переважній більшості, це оказіональні лексеми, що характеризують людину, підкреслюють риси її характеру, емоційний стан, описують зовнішність, поведінку, життєву позицію, позначають конкретні предмети і абстрактні поняття.

Значну групу новотворів у досліджуваному романі становлять прикметники, утворенні основоскладанням. Виділяємо певні моделі творення слів цієї частини мови:

1) прикметники, утворені поєднанням двох прикметникових основ за допомогою інтерфікса *-o-*: *грозово-прекрасне* ← *грозовий і прекрасний*; *світляно-зелена* ← *світляний і зелений*: Розглянемо вживання таких прикметників у реченні та їх переклад англійською мовою:

«Нетутешня, грозово-прекрасне обличчя з довгими єгипетськими очима й темнокровними вустами підводиться їй назустріч, рішуче виставляючи наперед підборіддя, – і враз ледь помітно здригається, коротким мерзлякуватим дрижачком: мов тамуючи прибутний, ізсередини, схлип» [1, с. 47]. – *“The otherworldly, thunderously beautiful face with elongated Egyptian eyes and dark-blooded lips rises toward her, chin resolutely thrust up – and suddenly shivers with a quick chilly tremor, as if swallowing a sob that’s burst from deep inside”* [2, с. 66].

«Потім він хтозна-скільки сидів на місці, оглушений і осліплений світлянозеленою вервою, пронизливою інтенсивністю барв і запахів земного життя» [1, с. 78]. – *“Later he couldn’t tell how long he sat there, deaf and blind in the green-and-gold carousel, the piercing intensity of colors and smells of life”* [2, с. 102].

Як видно з прикладів, у першому випадку неологізм *грозово-прекрасне* збережено і в англійській мові та відтворено засобами цільової мови з метою збереження авторського задуму та експресивності, а у другому – перекладач оминає авторський новотвір *світлянозелений* і передає його за допомогою англійського прикметника *green-and-gold*, створеного на основі словоскладання із залученням сполучника *and*.

2) прикметники, утворені поєднанням іменникової та прикметникової основ, що супроводжується суфіксацією: *грубосклова* ← *грубий і скло* + *-ов-*:

«Всі мої настирливі а), б), с), d) і-так-далі були марними, щенячо-жалюгідними атаками якраз на цю грубосклову вітрину – зазіханнями

на велику самозахисну віру людей у те, що смерть – чиясь, а значить, і наша власна, – в принципі мусить мати врозумливе для нас пояснення: *світ справедливий*» [1, с. 39]. – “*All my dogged As, Bs, Cs, Ds, and so on were no more than a pathetic, wasted, toothless attack at this **thick glass sarcophagus** – an assault on people’s fundamental, self-preserving belief that death, our own or someone else’s, must have a sensible reason, that the world is just*” [2, с. 54].

Як демонструє наведений приклад, неологізм *грубосклову*, утворений шляхом поєднання іменникової та прикметникової основ, а також суфіксацією, перекладено англійською мовою за моделлю прикметник + іменник без поєднання основ. Такий спосіб перекладу допоміг одночасно зберегти авторський задум і не перевантажив читатів оказіональною лексикою.

Наступна група авторських неологізмів у романі О. Забужко «Музей покинутих секретів» – це лексеми, утворені словоскладанням. Виділяємо такі моделі:

1) творення складних слів поєднанням двох прикметників: *молодий-талановитий* ← *молодий і талановитий*; *старорежимна-велична* ← *старорежимна і велична* (першою частиною виступає складний прикметник *старорежимний*). Розглянемо шляхи відтворення таких неологізмів англійською мовою:

«*Весь із себе **молодий-талановитий**, переможець усіх олімпіад і любимчик Струтинського, – я йшов на дно, опускався без жодного спротиву, втягнений в інерційне дочахкування вже в дійсності спиненої машини...*» [1, с. 143]. – “*All **young and brilliant**, the winner of every academic competition and Strutynsky’s own pet, I was plummeting, going down without any resistance, pulled into the last residual sputtering of a stopped machine, only this time the machine was real*” [2, с. 143].

У представленому прикладі український неологізм *молодий-талановитий*, утворений шляхом основоскладання двох прикметників, відтворено англійською мовою за допомогою сполучника *and*. Такий спосіб перекладу, на нашу думку, жодним чином не вплинув на якість перекладу, а перекладачеві таким чином вдалося зберегти комунікативний потенціал оригіналу.

«*І чомусь французька мова тут щоразу діяла на Н. У., як на циркового коня ляск пужалном, – її вмить переклинювало, ціла постава мінялася на грандесячу, **старорежимно-величну**, ніби спохоплювалася жінка, що й вона ж із заводу «дружина художника» й мусить гідно нести це віками освячене звання...*» [1, с. 241]. – “*And for some impenetrable reason, the French exerted on N.U. had the same effect as a crack of a whip on an old lesson horse. Her whole affect would change*

into a collected, grandiose kind of posture, **monumental in a vaguely imperious-imperial** way, as if the woman suddenly remembered that she was “an artist’s wife” and must bear this time-honored designation with the utmost dignity” [2, с. 90].

У наведеному прикладі перекладачеві знову довелося відійти від створення складного слова і застосувати прийом описового перекладу з метою збереження комунікативного забарвлення оригіналу.

2) прикметники, утворені поєднанням прислівника та прикметника чи дієприкметника: *вічно-масний* ← *вічно і масний*; *навіки-неповторний* ← *навіки і неповторний*. Розглянемо вживання таких неологізмів у реченні:

«... щоб хиткі столики на трубчастих дюралюмінієвих ніжках, під одну з яких обов'язково підсунуто тісно складеного папірця, аби не розлипувався борщ, і ложки-виделки щоб із **вічно-масного** гнutoго алюмінію, а ножів катма, і салфетки в центрі столу...» [1, с. 61] – “No sree, we’ll do it right, and we’ll be true to the last archaeological detail: rickety tables on duralumin-tube legs, always with a piece of folded paper under one of them so you don’t spill your borsch; forks and spoons of **eternally greasy** bendable aluminum, no knives in sight, obviously; and for the napkins in the middle...” [2, с. 83].

«...а геній комунікації Василько, який навіть перехожого в вуличному синхроні вмів за півтори хвилини виставити **навіки-неповторним**, тимчасом десь на краю світу розглядає канадських горобців у підзорну трубу...» [1, с. 127]. – “While Vasyl’ko, a communication genius, who even in a ninety-second vox pop could present any random passerby as a **one-in-a-million precious soul**, is observing Canadian sparrows through his binoculars somewhere at the end of the world” [2, с. 168].

У першому прикладі перекладач оригіналу оминає словоскладання та передає оригінальний неологізм *вічно-масного* за допомогою словосполучення прислівника з прикметником *eternally greasy*. У другому прикладі застосовується описовий переклад шляхом використання фрази *one-in-a-million* і додавання іменника *soul*.

На думку О. Смирнова, адекватним можна вважати лише такий переклад, у якому передані усі наміри автора, з дотриманням усіх застосованих автором ресурсів образності, ритму, колориту [3, с. 526]. Наведемо ще кілька прикладів використання неологізмів у «Музеї...» та їх перекладу англійською мовою:

«...вибач, серденько, але я не в змозі довше зносити цього отерпу безумної, вселенської ніжності, якою підпливаю, мов кровотечею, цього нутряного, черевного, животинного жалю – чи то до небіжчиків, до їхньої молодости, їхньої, невчутної звідси, мови і сміху

і їхнього, особливо **пронизливого-жалкого**, дитинячого невідання про те, який непролазний морок чекає на них попереду, а чи, може, й до нас із тобою жало...» [1, с. 6]. – “...this visceral, glandular, animal pity for these dead, for their youth, their speech, their laughter no longer audible from where we are, their **piercingly pitiful**, childlike innocence to the impenetrable gloom that awaits them” [2, с. 16].

У наведеному прикладі авторка тексту акцентує увагу на відчутті болю: жалити – «викликати відчуття жару, свербіжу, колючи чим-небудь отруйним» [4], а перекладач, своєю чергою, оминає неологізм, що зумовлено відмінностями в синтаксичних системах української та англійської мов. Ще одним прикладом відтворення індивідуально-авторського неологізму може слугувати наступний:

«... і над обрієм переможно зринає кругле, **помаранчево-жахтюче сонце!**» [1, с. 17]. – “... and a round, **fierly-orange sun rises triumphantly above the horizon!**” [2, с. 12].

У тексті першотвору колір сонця автор передає за допомогою неологізму **помаранчево-жахтючий**, який є двокомпонентним, тобто утвореним із двох термінів – **помаранчевий** та **жахтючий** (жахтїти – «горїти яскравим полум'ям, яскраво світїтися» [4]. У перекладі використано лексеми **fierly** і **orange** і, тим самим, підкреслено асоціативний зв'язок з вогнем.

Перекладач роману О. Забужко – Н. Шевчук-Мюррей, не навантажує читача неологізмами, підбирає відповідники й акцентує увагу на значенні слів і емоціях, які вони викликають у реципієнтів перекладу. Для прикладу:

«Здалеку воно вражало повним безрухом: слїне, **пронизливо-зеленкувате** око смерти» [1, с. 119]. – “From the distance, its utter stillness awed her: a blind, **piercingly green** eye of death” [2, с. 156].

Неологізм **пронизливо-зеленкуватий**, а саме його компонент **пронизливо**, передає ознаку проникливості погляду, перекладено як **piercingly**, тобто той, що викликає подразнення, гнів та інші негативні відчуття [5].

Авторські неологізми роману О. Забужко «Музей покинутих секретів» привертають увагу читача, примушують сконцентруватися для розуміння прочитаного. Формальне порушення правил мовного словотвірного стандарту надає текстові особливого експресивного забарвлення.

У романі «Музей покинутих секретів» переплітаються різноманітні методи перекладу авторських неологізмів, що пов'язано з багатством мови твору і мовно-виражальних засобів, які творять стиль роману. У перекладі роману бачимо, як перекладач робить текст доступнішим для

розуміння, підсилює те, що реципієнт може не помітити, але є важливим для цього тексту, трансформує і переносить в мовний та культурний простір важливі частини оригіналу, які не зрозумів би читач.

Література

1. Забужко О. Музей покинутих секретів: роман. Вид. 2-е, доп. Київ: Факт, 2012. 830 с.
2. Zabuzhko O. The Museum of Abandoned Secrets. trans. from Ukrainian by Shevchuk-Murray N. Las Vegas: Amazon Crossing, 2012. 727 p.
3. Смирнов А.А. Методика літературного перекладу. *Літературна енциклопедія*. М.: ОГИЗ, 1939. С. 512-532.
4. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 11.01.2020).
5. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 11.01.2020).

Алла Ляшина

м. Ужгород, Україна

Деякі особливості суфіксального словотворення в англomовних текстах ораторсько-публіцистичного стилю

The article deals with some peculiarities of the functioning of suffixation in the texts of famous speeches. According to the quantitative analysis of the functional peculiarities of the system of suffixation we come to the conclusion that productive suffixes make up 74% in the texts of public speaking style and are prevalent. The combinability of the suffixes with the stems of different parts of speech shows their tendency to combine with the stems of certain morphemic and/or derivational structure. Having analyzed semantic characteristics of the suffixes functioning in the English public speaking style, we came to the conclusion that they need to paid a special attention in the process of training translators.

Keywords: word formation; functional; suffixation; combinability; morphemic; derivational; semantic.

Постійний розвиток словникового складу зумовлюється тим, що він у своєму існуючому стані ніколи не може відбити всю безмежність людського досвіду, безмежність людського світу [3, с. 126].

Самим яскравим та визначальним процесом у розвитку лексики мови виступає постійне та інтенсивне збагачення її за рахунок нових, раніше не відомих слів [9, с. 252]. Цей процес відбувається постійно, відображаючи зміни у навколишньому світі, відповідаючи потребам носіїв мови. Отже, однією з основних функцій словотворення є поповнення словникового запасу мови.